

UOT 37

Ş.Şahbazova

magistrant

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

Az 1000, Bakı ş., Ü.Hacıbəyli küçəsi 68

E-mail: shahbazova.shefiqe.mail.ru

UŞAQ ŞƏXSİYYƏTİNİN FORMALAŞMASINDA OYUNUN ROLU

Açar sözlər: tərbiyəçi, uşaq, ailə, oyun, şəxsiyyət

Məktəbəqədər yaşlı uşaqların inkişafında oyunun rolu böyükdür. Oyun uşağın şəxsiyyətinin formalaşması, həyatı öyrənməsi üçün geniş vasitədir. Oyun vasitəsilə uşaqlarda doğruluq, düzlük, əməksevərlik, əmək adamlarına hörmət, vətənə məhəbbət kimi mənəvi hisslər formalaşır.

Ш.Шахбазова

РОЛЬ ИГРЫ В ФОРМИРОВАНИИ ЛИЧНОСТИ РЕБЕНКА

Ключевые слова: воспитатель, ребенок, семья, игра, личность

Роль игры в развитии детей дошкольного возраста велика. Игра является отличным инструментом для изучения личности ребенка. На протяжении всей игры в игре формируются моральные чувства, такие как честность, порядочность, трудолюбие, уважение к трудящимся и любовь к родине.

Sh.Shakhbazova

THE ROLE OF THE GAME IN THE FORMATION OF CHILD PERSONALITY

Key words: kindergarten teacher, child, family, play, identity

Games play a big role in the development of pre school children. Games are main means from personality of a child and learning life for a child. Moral feelings such as honesty? Hard-work and respecting working people, being patriotic are formed by the help of games.

Böyüməkdə olan nəslin hərtərəfli inkişafında onun əsas fəaliyyəti olan oyunun rolu böyükdür. Oyun uşağın şəxsiyyətinin formalaşması, marağının yönəlməsi, həyatı öyrənməsi üçün geniş vasitədir. Müasir məktəbəqədər tərbiyədən bəhs edən ədəbiyyatların bəzilərində oyuna “uşaq ədəbiyyatının akademiyası” adı verilmişdir. Oyunun uşaqların təşəbbüsü ilə yaranan azad,

yaratıcı fəaliyyət olaraq cəlbədicə olmağı, onun potensial imkanlarından, aparıcı yeri və rolundan asılıdır. Görkəmli pedaqoqlardan I.S.Vıqotskinin, A.N.Leontyevin tədqiqatlarında oyunun məzmunlu xarakteristikası verilmiş, onun uşağın psixikasında baş verən ən mühüm dəyişikliklərə, gələcək inkişaf zonasının yaradılmasına olan təsiri göstərilmişdir.

Y.A.Komenski oyunların uşaqları şənləndirməsini və onların hərtərəfli inkişafına təsirini nəzərə alaraq, böyüklərin uşaqların oyunlarına diqqətlə yanaşmasını, ağıllı rəhbərlik etməsini məsləhət görürdü.

D.B.Elkonin, “oynun, məzmununa, təbiətinə, mənsəyinə görə sosial olduğuna, yəni uşağın cəmiyyətdəki həyat şəraitlərindən yarandığını” qeyd edir. Suetli-rollu oyunlar, uşaq oyununun əsas forması olaraq sosial şərtiyyə, səbəb və quruluş cəhətdən həyata keçirilir. Böyüklərin istehsalçı fəaliyyətində real iştirak imkanına malik olmayan uşaq, əşyalarla, alətlərlə hərəkətləri, oyunları sayəsində sosial-ictimai, ailə münasibətlərinin modelini quraraq, onun bir növ iştirakçısına çevrilir.

Müasir elmi ədəbiyyatda uşaqlara, ünsiyyət sənətini, şəxsiyyətlərarası münasibətlərin qurulması, neqativ təzahürlərin qarşısının alınmasını öyrətməyə imkan verən oyunun psixoterapevtik effekti çox yaxşı göstərilmişdir. Uşaq bağçası pedaqoqu uşağın psixikasının xüsusiyyətlərini əks etdirən və mahiyyətini, uşağın oyun zamanı həzz alıb almamasını bilməlidir. Düzgün qurulan oyun zamanı uşaq müqavimətlərin öhdəsindən gəlməyi öyrənir, onun hərəkətləri daha iradi, yaratıcılıq və düşüncəsi isədəha aydın olur. Oyun uşağa istək, davranış, ünsiyyətin yeni formasını verir.

Oyunun müxtəlif növlərini, onların özünə məxsusluğunu, keçirilmə texnologiyalarını bilmək, onun aşağıdakı funksiyalarından istifadə etməyə imkan verir: tərbiyəedici, inkişafetdirici, maarifləndirici, təşkilatçılıq və s.

Oyunların bir neçə təsnifatı mövcuddur. Ümumi qəbul olunmuş təsnifat oyunların uşaqların təşəbbüsü ilə yaranan yaratıcı (suetli-rollu) və böyüklər tərəfindən təşkil olunan qaydalı oyunlara (didaktik və mütəhərrik) bölünmüşdür.

Müxtəlif oyun növləri, məktəbəqədər təhsilin bütün istiqamətlərində həyata keçirilir. Oyunu təşkil edən zaman pedaqoq müxtəlif oyun növləri arasından düzgününü seçməyi bacarmalıdır. Məktəbəqədər yaşlı uşaqlarda sujetli-rollu oyun aparıcı fəaliyyətə çevrilir.

Tərbiyəçi uşaqlarla birgə oynamalıdır, bütün məktəbəqədər uşaqlıq dövrü boyunca oynamalı, amma oyunu elə qurmalıdır ki, uşaqlar onun qurulmasını yəni, daha mürəkkəb üsulunu “kəşf etsin” və mənimsəsinlər. Oyun bacarıqlarının formalaşdırılması zamanı eyni zamanda uşağı həm oyun hərəkətlərini həyata keçirməsinə, həm də tərəf müqabillərinə, özündən böyüyə və yaşdına onun mənasını izah etməsinə istiqamətləndirilməlidir.

Məktəbəqədər müəssisələrdə əşyavi oyunların mühüm əhəmiyyəti vardır.

əşyavi oyun mühiti müəyyən prinsiplərə cavab verməlidir: bu hər şeydə əvvəl uşağın oynamaq hüququna nail olma azadlığıdır ki, o, oyununun mövzusunı, sujetini, oyuncaqları, oyunun məkan və zamanını seçmək hüququ kimi həyata keçirilir. Pədoqoqun mövqeyi onun oyuncaqların seçilməsi zamanı uşaqların yaş xüsusiyyətlərini nəzərə almasından başqa həm də tədris proqramının həyata keçirilməsi üçün şərait yaratmasından ibarətdir. Uşaq guşələrinin əşyavi oyun ləvazimatları ilə doldurulması, müxtəlif oyun növlərinin təşkili üçün yararlıdır. Bu prinsip, uşaqların özünə, tərbiyəçilərlə birlikdə oyun mühitini, onun oyun növünə, məzmununa və inkişaf perspektivlərinə uyğun olaraq şəklini dəyişərək, qurmaq və dəyişməyə imkan verir.

Əşyavi oyun mühiti inkişafətdirici olmalı, yəni oyun vasitəsilə uşağın inkişafını funksional modelləşdirilməlidir. Belə mühit, həmçinin, oyun sahəsinin tamlığını təşkil edən, pədaqoji nöqtəyi-nəzərindən seçilmiş oyuncaq növləri ilə təqdim olunan sistemlilik prinsipinə cavab verir.

Kiçik məktəbəqədər yaş dövründə oyuncaqlar, əşyalar müstəqil oyunların başlanğıc, stimullaşdırıcı məqamı qismində çıxış edir. Uşaqlar hərəkətdən düşünməyə doğru gedirlər. Buna görə də, oyuncaqların göz qabağında olması vacibdir. Uşaq aktivliyinin və rola girmək bacarığının inkişafı üçün real əşyaların eynisi olan oyuncaqların olması zəruridir. Oyuncaqları elə qruplaşdırmaq lazımdır ki, 3-4 yaş uşaqlar onlar arasında mənə əlaqəsini qura bilsinlər.

Oyunun fəaliyyət olaraq inkişaf etdirilməsinə, uşaq kollektivinin tərbiyə olunmasına və hər bir uşaqda əxlaqi-iradi keyfiyyətlərin formalaşdırılmasına yönələn, uşaq oyunlarına məqsədyönlü rəhbərlik tərbiyəçinin iş planında öz əksini tapmalıdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Məktəbəqədər təhsil proqramı (kurikulumu)
2. M.Ə.Həmzəyev- “Pədaqoji ünsiyyətin formalaşması yolları” Azərbaycan məktəbi 1990 N 1.(Səh. 45-50).
3. R.Əliyev- “Uşaq şəxsiyyətinin formalaşmasında oyunun rolu” İbtidai məktəb və məktəbəqədər tərbiyə 1989. N 3. (Səh. 45-49).
4. Ə.Bayramov- “Şəxsiyyətin tərbiyəsinə diqqətin artırılması” Azərbaycan məktəbi. N 5. (Səh 19-23).
5. A.Həsənov- “Məktəbəqədər pədaqogika” Bakı 2011. (Səh. 27-36).

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarixi: 10.10.2018

Məqalənin təkrar işlənməyə göndərilmə tarixi: 16.12.2018

Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 27.12.2018

**Məqaləni çapa tövsiyə edən sahə redaktorunun (və ya üzvünün) adı:
pədaqogika üzrə fəlsəfə doktoru Pərişan Həsənova**

ADPU-nun Elmi Şurasının 15 aprel 2016-cı il tarixli 15 sayılı qərarı ilə çap olunur.